

PANDANTIV FOLIACEU DESCOPERIT ÎN DOBROGEA¹

TUDOR PAPASIMA

Recent, Cristian Damian Stănoiu, profesor în localitatea Valea Dacilor din apropiere de Medgidia, a donat Muzeului constănțean (inv. nr. 37501) un pandantiv din bronz, adus la școală în anul 1989, de elevul Daniel Itu. După spusele elevului și ale lui Ion Itu, tatăl său, piesa a fost descoperită acum mai mulți ani în curtea proprie, într-un șanț, săpat în scopul instalării unei conducte pentru apă, la o adâncime de 30—40 cm.

Pandantivul, de la care lipsește, pare-se, vârful, înalt de 55,1 mm, are o lățime maximă de 37,7 mm și o grosime de cca. 2 mm. Este confecționat din bronz, prin turnare, probabil în tipar monovalv deschis². Foliaceu ca formă, obiectul are în capătul superior al axei sale longitudinale o urechiușă pentru atârnat. În interiorul „frunzei”, se detașează, ajurată, o reprezentare fitomorfă, asemănătoare întrucîtva unei cruci cu două brațe transversale³, paralele și arcuite, cu concavitatea în sus. Numai una dintre fețele piesei este ornamentată (fig. 1).

Obiecte de podoabă purtate de om⁴ sau înfrumusețînd harnașamentele (clapetele din piele din dreptul ochilor ale căpăstrului)⁵, pandantivele foliacee acoperă toată partea meridională a estului Europei, cu începere de la bazinul fluviului Ural, pînă la extremitatea nord-orientală a Peninsulei Balcanice⁶; sau, altminteri spus, astfel de piese au fost găsite în U.R.S.S., în Moldova și Muntenia, pe teritoriul Dobrogei⁷ și în Bulgaria⁸. Sînt datate în intervalul dintre a doua jumătate a secolului al X-lea și începutul veacului al XII-lea⁹.

¹ Prezentele însemnări au fost predate redacției revistei „Pontica” la începutul lunii decembrie 1989.

² R. Florescu și colab., *Dicționar enciclopedic de artă veche a României*, Buc., 1980, turnare, p. 347.

³ E.M. Cristea, *Iconografia și întocmirile din interiorul bisericii răsăritene*, Sibiu, 1905, p. 226 și fila I; m, n, crucile lotaringică și arhiepiscopescă.

⁴ V. Spinei, *Dacia*, NS, 17, 1973, p. 287, 291.

⁵ P. Diaconu, *Cultură și civilizație la Dunărea de Jos*, 3—4, 1987, p. 113.

⁶ V. Spinei, *loc. cit.*, p. 287 și fig. 7.

⁷ *Ibidem*, p. 277—286, 289; idem, *Realități etnice și politice în Moldova meridională în secolele X—XIII. Români și turanici*, Iași, 1985, p. 110—111, 117, 122; P. Diaconu, *loc. cit.*, p. 113—114. Pentru bibliografia descoperirilor din U.R.S.S., P. Diaconu ne trimite și la Gh. Atanasov, *Izvestia-Varna*, 22 (37), 1987, p. 79—80 (*loc. cit.*, p. 114, nota 9).

⁸ Gh. Atanasov, *loc. cit.*, p. 78—79 apud P. Diaconu, *loc. cit.*, p. 113 și nota 8.

⁹ V. Spinei, *Dacia*, NS, 17, 1973, p. 289—290.

Fig. 1

Creație, în principal, a populațiilor de origine turcă¹⁰, vehiculate de triburi diferite din punct de vedere etnic — cazari, alani, pecenegi, uzi¹¹ — pandantivele foliacee au ajuns în țara noastră prin intermediul pecenegilor și uzilor¹². Cei dinții își fac simțită, nefast, prezența în spațiul românesc către mijlocul secolului al X-lea¹³. În anul 934 ei efectuează, alături de alte neamuri, prima lor incursiune la sud de Dunăre¹⁴. În a doua jumătate a secolului al X-lea, pecenegii ocupau o regiune a cărei limită sudică atingea cel mult zona dintre Munții Vrancei și cotul Dunării¹⁵. În Muntenia ei pătrund în jurul anului 1000¹⁶. După moartea lui Vasile II (1025) — va începe o lungă serie de confruntări bizantino-pecenege care va lua sfârșit prin dezastrul înregistrat de turanici în anul 1091¹⁷. Până la această dată, Dobrogea a avut de suferit numai de pe urma atacului peceneg din 1036¹⁸. Uzii trec și ei în Imperiu, traversând Dunărea prin dreptul Dobrogei prin anii 1064 sau 1065¹⁹.

În Dobrogea, alături de descoperirile mai vechi de la Dinogetia²⁰ și Histria²¹, mai aflăm pandantive foliacee la Păcuil lui Soare²² și Nufăru²³. Ușor deosebite le semnalăm și la Mahmudia²⁴ și Isaceea²⁵.

¹⁰ *Ibidem*, p. 291.

¹¹ *Ibidem*, p. 290.

¹² *Ibidem*, p. 291.

¹³ P. Diaconu, *Les Petchénègues au Bas-Danube*, Buc., 1970, p. 16—17.

¹⁴ *Ibidem*, p. 17—19.

¹⁵ *Ibidem*, p. 33.

¹⁶ *Ibidem*, p. 37.

¹⁷ *Ibidem*, p. 40—134, pass.

¹⁸ *Ibidem*, p. 47—49.

¹⁹ *Ibidem*, p. 79.

²⁰ Toată bibliografia asupra pandativelor foliacee de la Dinogetia la V. Spinei, *loc. cit.*, p. 283, nota 21.

²¹ A. Suceveanu, SCIV, 24, 1973, 3, p. 497—498.

²² P. Diaconu, *Cultură și civilizație la Dunărea de Jos*, 3—4, 1987, p. 113—114.

²³ *Ibidem*, p. 114, nota 3.

²⁴ I. Oberländer-Târnoveanu, *Peuce*, 8, 1980, p. 66, nr. 26.

²⁵ Gh. Mănucu-Adameșteanu, *Peuce*, 9, 1984, p. 243, nr. 2.

Pandantivul de la Valea Dacilor este, pînă în momentul de față, prima descoperire de acest gen din interiorul Dobrogei²⁶ și cea dintîi descoperire din această perioadă de pe teritoriul localității²⁷.

UN PENDENTIF FOLIACE DÉCOUVERT DANS LA DOBROUDJA

Résumé

TUDOR PAPASIMA

L'auteur présente un pendentif foliacé en bronze, découvert par hasard il y a plusieurs années dans la localité Valea Dacilor (département de Constantza), et récemment donné au Musée de Constantza.

L'objet a, à l'extrémité supérieure de son axe longitudinal, une oreille mignonne pour pendre. À l'intérieur de la „feuille“ on voit se détacher, ajourée, une représentation phytomorphe. C'est seulement l'une des deux faces de la pièce qui est ornée (fig. 1).

Ces pendentifs recouvrent toute la partie méridionale de l'Europe de l'Est, à partir du bassin du fleuve Oural jusqu'à l'extrémité nord-orientale de la Péninsule Balkanique. On les date pendant l'intervalle: la deuxième moitié du X-e siècle et le début du XII-e siècle.

Oeuvre des populations d'origine turque, ces objets arrivent en Roumanie par l'intermédiaire des Petchénègues et des Uzes.

Dans la Dobroudja, on a trouvé de tels pendentifs foliacés à Dinogetia, Histria, Păcuil lui Soare, Nufăru, Mahmudia, Is s accea et Tîrgușor.

²⁶ Un pandantiv foliaceu, însă încă inedit, a apărut acum cîțiva ani la Tîrgușor, jud. Constanța (inf. G. Custurea cărui a fi datorăm de altfel și primele date bibliografice în documentarea noastră).

²⁷ M. Irimia, Pontica, 16, 1983, p. 140, nr. 17 (amforă datată, se pare, în secolul III î.e.n.); miliar de la sfîrșitul secolului al III-lea—începutul secolului următor (inf. M. Munteanu-Bărbulescu) recuperat datorită profesorului Gema Boșneag; în partea de S—V a localității, într-o plantație de nuci, aflată la cîteva sute de metri în stînga căii ferate Medgidia—Negru Vodă, profesorul Lucian Pietroiu ne-a arătat o bucată mare de marmură, rest dintr-o construcție; prin Valea Dacilor trece și valul mic de pămînt (I. Barnea, *Din istoria Dobrogei, III. Bizantini, români și bulgari la Dunărea de Jos*, Buc., 1971, p. 98). Ion Itu ne-a mai semnalat următoarele vestigii de pe raza comunei: în zona curților lui Constantin Itu și Gheorghe Spînu, există o movilă, o altă movilă ar fi în curtea lui Ciobanu; în curtea lui Gheorghe Spînu, cu mulți ani în urmă, a fost scos la iveală un mormînt; atunci alte morminte fiind s-a săpat pentru bazinul de apă (informații neverificate).